

ประเด็นการถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี ๒๕๖๓
อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

๑. ประวัติความเป็นมา

๑.๑ เกษตรกรต้นแบบ (ตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพ ลักษณะการทำงานเกษตรของเกษตรกรต้นแบบ เป็นต้น)

นายสมโภชน์ ทศมากร อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๔๙/๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๔๔๐๗๕๕ จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ ๔

มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ๓๐ ไร่ ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ดอน ชนิดดินเป็นดินร่วน แบ่งพื้นที่ การเกษตร ดังนี้

พื้นที่สวนยางพารา	จำนวน ๒๐	ไร่
พื้นที่สวนผลไม้รูปแบบสวนผสม (ทุเรียน, มังคุด, ลองกอง, กล้วย)	จำนวน ๑๐	ไร่
พื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษ	จำนวน ๑	งาน
พื้นที่เลี้ยงชันโรง	จำนวน ๑๐	ลัง
พื้นที่เลี้ยงไก่ไข่	จำนวน ๓๐	ตัว

แรกเริ่มนั้น ครอบครัวของนายสมโภชน์ ทศมากร ได้ทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเช่นเดียวกับเกษตรกรรายอื่นๆ และมีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรมาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๙ เพื่อเพิ่มผลผลิตทุเรียน เนื่องจากมีราคาเป็นสิ่งจูงใจ ตลอดเวลาที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคมากมาย อาทิเช่น ผลไม้ราคาตกต่ำ ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น สภาพดินเสื่อมโทรม ขาดความอุดมสมบูรณ์ ดินแข็ง จนมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ นายสมโภชน์ ทศมากร จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยเริ่มจากการปลูกพืชแบบผสมผสาน แทนการปลูกทุเรียน (เชิงเดี่ยว) อย่างเดียว ได้แก่ ลองกอง เงาะ มังคุด กล้วย เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว เป็นการผลิตน้ำหมักชีวภาพร่วมกับ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก นอกจากลดต้นทุนการผลิต และปรับปรุงสภาพดินเสื่อมโทรม ซึ่งการปรับเปลี่ยนทั้งหมด ประยุกต์จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ รวมทั้งนี้มีส่วนตัวเป็นคนขยัน ในการชวนขอความช่วยเหลือหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ จากสื่อต่างๆ เช่น การอบรม และศึกษาจากหน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานเกษตรอำเภอ, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ, ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธ.ก.ส.) สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น และถูกพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปและหน่วยงานราชการซึ่งใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งศึกษาดูงาน

๑.๒ ศพก. (ตัวอย่างเช่น ที่มาของกลุ่ม การรวมกลุ่มของคณะกรรมการ ศพก. ลักษณะการทำงานเกษตรของสมาชิกกลุ่มโดยรวม การบริหารจัดการภายใน ศพก. เป็นต้น)

ด้วยสถานการณ์ในปัจจุบันเกษตรกรประสบปัญหา เรื่องต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง การระบาดของโรคและแมลง รวมทั้งดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย อีกทั้งมีคุณภาพไม่ตรงความต้องการของผู้บริโภค เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบกับปัญหาการขาดทุน เกิดหนี้สิน และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โดยเน้นให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน เพื่อเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ให้บริการข้อมูลข่าวสารและบริการด้านการเกษตร รวมถึงเป็นสถานที่พบปะของเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้ตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หรือเรียกโดยทั่วไปว่า ศพก ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการอาชีพการเกษตร มีการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต สามารถพัฒนาคุณภาพ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ตลอดจนยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต

เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรต้นแบบ ในลักษณะของเกษตรกรสอนเกษตรกร ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร รวมทั้งนำองค์ความรู้ที่ได้รับจาก ศพก. ไปประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ผลผลิตสินค้าที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม และมีระบบการผลิตที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอเกาะช้าง (นายสมโภชน์ ทศมากร) ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง (ฝั่งสลักเพชร) จังหวัดตราด ชนิดสินค้าหลัก คือ ทุเรียน ทั้งนี้ ทุเรียนถือเป็นสินค้าเกษตรหลักของจังหวัดตราด เนื่องจากมีพื้นที่ปลูกอยู่เกือบ ทุกอำเภอ และผลผลิตมีคุณภาพ ปัจจุบันทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน รวมทั้งเกษตรกรผู้นำ ได้ร่วมผลักดันทุเรียนพันธุ์ชะนี ของอำเภอเกาะช้างให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงเครือข่ายและรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตและการตลาดในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการผลักดันให้ทุเรียนชะนีเกาะช้าง เป็นสินค้า GI ของจังหวัดตราดอีกด้วย

จังหวัดตราดเป็นเมืองท่องเที่ยว ซึ่งได้รับการโปรโมท ๑ ใน ๑๒ เมืองต้องห้ามพลาดในการท่องเที่ยว ประกอบกับยุทธศาสตร์จังหวัดตราด มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีการการพัฒนาธุรกิจการค้าไม้ผล ประมง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และเกษตรแบบครบวงจรให้เข้มแข็งจากฐานการผลิตคุณภาพสูง และการจำหน่ายเพื่อการส่งออก ดังนั้นการส่งเสริมด้านการผลิตสินค้าเกษตรจึงเน้นผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และส่งเสริมให้มีการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เพื่อยกระดับราคา และสร้างรายได้แก่เกษตรกรผู้ผลิตเป็นหลัก

๒. แรงจูงใจในการดำเนินการทำเกษตรปลอดภัย

ในอดีตเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเกาะช้าง ทำการเกษตรแบบปลอดภัยโดยวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม อยู่แล้ว ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นเกาะ ทำให้ห่างไกลจากการได้รับข่าวสาร หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ๆ ประกอบกับการทำการเกษตรที่อาศัย พึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้ไม่มีการใช้สารเคมีสักเท่าไร แต่มีเกษตรกรบางกลุ่มที่มีศักยภาพในการจัดซื้อ ก็อาศัยร้านขายเคมีภัณฑ์ จัดชุดสารเคมีให้เช่นกัน ถัดมาเมื่อมีการส่งเสริมการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้รับทราบข้อมูล องค์ความรู้ใหม่ จึงมีการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีอย่างเหมาะสม ประกอบกับปัจจุบันอำเภอเกาะช้าง มีการส่งเสริมการบริโภคทุเรียน พันธุ์ชะนีเกาะช้าง จากการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications หรือ GI) และการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ทำให้ช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนจำเป็นต้องสร้างมาตรฐานให้กับสินค้าตัวเอง การผลิตทุเรียนให้ได้มาตรฐานการรับรองแหล่งผลิตพืชตามมาตรฐาน ระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้า และความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

๓. วิธีการดำเนินงาน (กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินการทำเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรต้นแบบ)

๑. มีการปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ โดยการผลิตเอง และลดต้นทุนการผลิตปุ๋ยเคมี
๒. มีการศึกษาระบบนิเวศภายในแปลง เพื่อติดตามสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืช
๓. การผลิตและขยายพันธุ์แมลงศัตรูธรรมชาติ และเชื้อราปรสิต เพื่อใช้ภายในแปลง
๔. สมัครเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP)
๕. มีการจดบันทึก และการจัดทำฐานข้อมูล การผลิตภายในแปลง
๖. สร้างแบรนด์สำหรับการจำหน่ายผลผลิตที่ผลิตได้จากแปลง

๔. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เกษตรกรต้นแบบ มีการปรับเปลี่ยนจากการเกษตรเคมี มาเป็นเกษตรปลอดภัย โดยมุ่งเน้นที่การปรับปรุงบำรุงดิน ให้ความอุดมสมบูรณ์ และการใช้สารชีวภัณฑ์ เพื่อลดการทำลายของศัตรูพืช อีกทั้งยังมีการศึกษาระบบนิเวศภายในแปลงทำให้มีการใช้สารเคมีลดลง

๕. ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข (ถ้ามี)

ด้วยสภาพภูมิประเทศ ที่เป็นเกาะ ทำให้แหล่งน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรมีการกักเก็บน้ำ โดยใช้แผ่นพลาสติกปูพื้นทำให้สามารถเก็บกักน้ำได้ยาวนานขึ้น

๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม (ต่อตัวเกษตรกร รายได้ หรือคุณภาพชีวิต เป็นต้น)

- ๖.๑ เกษตรกรมีรายจ่ายจากภาคการเกษตรที่ลดลง
- ๖.๒ เกษตรกรมีสุขภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากมีการใช้สารเคมีอย่างเหมาะสม
- ๖.๓ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิต ผู้บริโภคโดยตรง
- ๖.๔ เป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรรายอื่นๆ ในพื้นที่

๗. การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ (ถ้ามี)

เกษตรกรต้นแบบ มีการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรในพื้นที่ ผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งมีพืชหลักคือ ทุเรียน โดยเกษตรกรสามารถนำความรู้ในเรื่องของการผลิตสารชีวภัณฑ์ การจัดการดินปุ๋ย และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุเรียนไปปรับใช้ภายในสวน ทำให้เกิดการผลิตทุเรียนคุณภาพ

ภาคผนวก

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

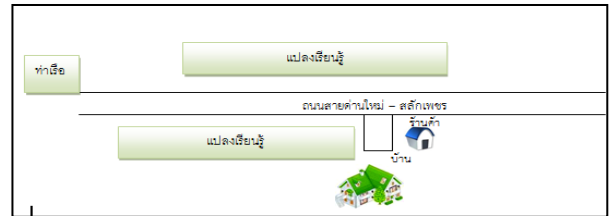
ชื่อ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

สินค้าหลัก : ทุเรียน พื้นที่เป้าหมาย : ๕๔๘ ไร่ เกษตรกรเป้าหมาย : ๔๓ ราย

สถานที่ตั้ง : บ้านด่านเก่า หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

พิกัด : Latitude ๑๒.๑๒๙๗๔๘ Longitude ๑๐๒.๓๒๒๙๖๐ X ๒๐๘๓๓ Y ๑๓๔๒๓๔๖

แผนที่ตั้งศูนย์เรียนรู้ :



ชื่อเกษตรกรต้นแบบ : นายสมโภชน์ ทศมากร อายุ ๖๓ ปี เลขบัตรประจำตัวประชาชน

๓๒๓๐๕๐๐๑๗๑๘๐๐

ที่อยู่ : บ้านเลขที่ ๔๙/๒ บ้านด่านเก่า หมู่ที่ ๒ ต.เกาะช้าง อ.เกาะช้าง ต.ตราด เบอร์ : ๐๘๖-๑๔๔๐๗๗๕

สถานการณ์ของพื้นที่ : สำนักงานเกษตรอำเภอได้ร่วมกับอาสาสมัครเกษตร เกษตรกรผู้นำ ผู้นำชุมชน และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาคัดเลือกสถานที่ดำเนินการโดยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ในพื้นที่ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ซึ่งมีนายสมโภชน์ ทศมากร เป็นเจ้าของและเกษตรกรต้นแบบ Smart Farmer โดยได้ดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่องและเกษตรกรได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพของตนเองทำให้เกิดการพัฒนาและสามารถพึ่งพาตนเองได้

- ผลผลิตทุเรียนในพื้นที่มีคุณภาพไม่ต่ำที่ควร ทำให้ถูกกดราคา
- มีต้นทุนการผลิตที่สูง
- พื้นที่เพาะปลูกภาคการเกษตรขาดความอุดมสมบูรณ์
- การระบาดของโรคและแมลง

ศัตรูพืช

- สภาพอากาศแล้งน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่

แนวทางการพัฒนา : ๑. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุเรียนคุณภาพ ๒. ลดต้นทุนการผลิต ๓. เศรษฐกิจพอเพียงและการประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ๔. การใช้น้ำอย่างรู้

คุณค่า

จุดเด่นของศูนย์เรียนรู้ : ผลิตทุเรียนคุณภาพ

ฐานเรียนรู้ที่ ๑ : การผลิตทุเรียนคุณภาพ

นำกระบวนการ GAP และเทคโนโลยีการผลิตทุเรียนที่เหมาะสมมาส่งเสริมให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิตและได้รับมาตรฐานรับรอง และขยายผลไปสู่พี่น้องชนิดอื่นๆต่อไป



ฐานการเรียนรู้ที่ ๒ : การลดต้นทุนการผลิต

ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตและใช้น้ำหมักชีวภาพในการลดต้นทุนการผลิต และปรับปรุงบำรุงดิน และส่งเสริมให้สมาชิก ผลิตปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุภายในสวน



ฐานการเรียนรู้ที่ ๓ : ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

ได้บูรณาการร่วมกันระหว่างศูนย์เรียนรู้ฯ และศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การผลิตสารชีวภัณฑ์เพื่อใช้ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชชุมชน โดยมีการผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา เชื้อราบิวเวอร์เรีย เพื่อป้องกันกำจัดศัตรูพืช และผลิตก้อนเชื้อเบญจคุณในการปรับปรุงบำรุงดิน



ฐานการเรียนรู้ที่ ๔ : การปลูกผักปลอดภัย

ดำเนินการโครงการปลูกผักปลอดภัย (กางมุ้ง) เพื่อประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ มีเกษตรกรข้างเคียงได้ให้ความสนใจและปฏิบัติตาม



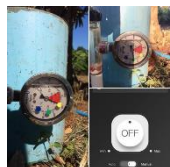
ฐานการเรียนรู้ที่ ๕ : การเลี้ยงชันโรง

การเลี้ยง ขยายพันธุ์และแปรรูปผลผลิตจากชันโรง เป็นอาชีพเสริม ซึ่งนอกจากจะสร้างรายได้เสริมแล้ว ยังช่วยผสมเกสรผลผลิตภายในแปลงทำให้ผลผลิตมีคุณภาพเพิ่มขึ้น



ฐานการเรียนรู้ที่ ๖ : การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า

เนื่องจากพื้นที่อำเภอเกาะช้างมักประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง ทำให้มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการวางระบบน้ำภายในสวน การใช้อุปกรณ์ให้น้ำที่มีประสิทธิภาพสูง เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปปฏิบัติภายในสวน



แปลงเรียนรู้ :



เครือข่าย : ศดปช.,ศจช.

ชื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร : นางสาวมลชกรานต์ ผลพฤษา ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

เบอร์โทรศัพท์ : ๐๙๕-๕๙๐๘๙๘๘๙



กรมวิชาการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ใบรับรองฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

นายสมโภชน์ ทศมากร
ที่อยู่ 49/2 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร
การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร มกษ.9001-2556

รหัสรับรอง กษ 03-9001-36121268111

รหัสแปลง 230701-0145-0007-0145 ชนิดพืช ทุเรียน พื้นที่ 5 ไร่

ที่ตั้งแปลง หมู่ 2 ตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

วันที่รับรอง 26 สิงหาคม 2562

วันที่หมดอายุ 25 สิงหาคม 2565



(นายชลธิ นุ่มหนู)
ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๖
ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมวิชาการเกษตร



ภาพบรรยากาศการถอดบทเรียน
ณ ศูนย์เครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

